

Київський університет імені Бориса Грінченка

Благодійний фонд імені Антона Макаренка

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Збірник наукових праць

Заснований у 2002 році

Випуск 1

Київ

ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС»

2014

ББК 74.00
УДК 378
П 24

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Київського університету імені Бориса Грінченка
від 23 січня 2014 року, протокол № 1.

Засновники:

Київський університет імені Бориса Грінченка
Благодійний фонд імені Антона Макаренка

*Збірник наукових праць видається з благодійною
метою і розповсюджується безкоштовно*

Реєстраційне свідоцтво
КВ № 5608 від 12.11.2001 р.

ISSN – 2078-1687

Адреса редакції:
04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-б

Телефони:

Головний редактор –
(044) 426-84-05 (Київ)
E-mail: ndl.osv@kubg.edu.ua

Заступник головного редактора:
(044) 272-15-83 (Київ)

Головний редактор:
Світлана СИСОЄВА;

Людмила ХОРУЖА (заст.гол.ред.),
Ольга БЕЗПАЛЬКО,
Надія ЧЕРНУХА,
Сергій БОЛТІВЕЦЬ,
Станіслав КАРАМАН,
Людмила КОЗАК (відп. секретар),
Ольга ЛОЗОВА,
Світлана МАРТИНЕНКО,
Віктор ОГНЕВ'ЮК,
Ольга ОЛЕКСЮК,
Неоніла ПОБІРЧЕНКО,
Оксана СЕРГЄЄНKOVA,
Ірина СОКОЛОВА,
Тамара ЯЦЕНКО,
Георгій БАЛЛ

Комп'ютерний набір: Ілона Тригуб

Збірник наукових праць з теорії і практики педагогічного процесу адресовано науковцям, студентам, викладачам вищих навчальних закладів, керівникам та вчителям середніх загальноосвітніх шкіл, магістрантам, аспірантам, докторантам, слухачам закладів післядипломної педагогічної освіти, всім, хто цікавиться проблемами організації педагогічного процесу в закладах освіти різних типів і рівнів акредитації.

Збірник наукових праць включено ВАК України до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з *педагогіки та психології* (Затверджено постановою президії від 14.10.2009 р. № 1-05/4 бюлетень ВАК України №11, 2009; наказ ВАК України від 25 червня 2011 р. № 626 бюлетень ВАК України № 8, 2011).

Матеріали другої Всеукраїнської
науково-практичної конференції
на тему: *«Психолого-педагогічні проблеми
у трансформаційних процесах українського суспільства»*
(Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
20–21 лютого 2014 року)

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1

ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ 9

МАЧИНСЬКА Н. І.

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРАКТИКИ МАГІСТРАНТІВ 11

ПЛАКСІЙ Т. М.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО
САМОВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ 16

СОШЕНКО С. М., КОЛОМІЄЦЬ Б. С.

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 22

МОСКАЛИК Г. Ф.

КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ:
ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС 28

ДИРДА І. А.

ПРОБЛЕМА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТІ 34

ЧАСТИНА 2

ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ 41

СЛІПЧУК В. Л.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ
БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ 43

КОЖУШКО С. П.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З КОМЕРЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ 50

ЄВСЮКОВ О. Ф.

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ
САМОСТІЙНОСТІ МАГІСТРАНТІВ 57

КОЛОСОВСЬКА В. В.

ОЦІНЮВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У
СПОРТИВНО-МАСОВІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ 62

ЧАСТИНА 3

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ 67

ПОЯСОК Т. Б.

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІА В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ 69

МАРТИНЕНКО М. Ю.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 74

МАКСИМОВА Л. П.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 80

КЛОПОВ Р. В., БЕЗКОРОВАЙНА Л. В.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА 86

САЛЬНИК І. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВІРТУАЛЬНОГО
НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ 92

ЧАСТИНА 4

КОМПЕТЕНТНІСНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ 101

ЗАДОРЖНА Н. В.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ 103

ПІДДЯЧИЙ В. М.

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ 108

БОРИСОВА А. О.

ДИДАКТИЧНІ ЗАВДАННЯДЛЯ ФОРМУВАННЯ
МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ» 115

СОЛОШИЧ І. О., АЛЕКСЄЄВА Т. М.

НАВЧАЛЬНА ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНА ПРАКТИКА У
ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОРГАНІЗАТОРІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ 121

СОШЕНКО С. М.

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ЯК ЧИННИК УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ПСИХОЛОГА 123

ЧАСТИНА 5

ЗАРУБІЖНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД 131

ФЕДОРЕНКО С. А.

УНІВЕРСИТЕТИ «ТРЕТЬОГО ВІКУ» ЯК СКЛАДОВА
БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 133

БЕСПАРТОЧНА О. І.

ВПЛИВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ НА ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙ У
РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ 139

ЧАСТИНА 6

ПСИХОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	147
АНТОНОВА З. О.	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ НА СПОЖИВАЧА ..	149
ВІЛОУС Р. М., КОЧЕРГІН Р. М.	
ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТАНА РОЗВИТОК	
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	154
КУЩ О. С.	
ВЗАЄМОДІЯ МЕХАНІЗМІВ ПРАКСИСУ З ТВОРЧИМ	
МИСЛЕННЯМ В ПРОДУКТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	159
ЛЕБЕДИНСЬКА Г. О., ДАВИДЮК С. Г.	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ	
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	164
ЛЕВИЦЬКА Т. Л.	
ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДІТЕЙ	
У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ	171

ІНФОРМАЦІЯ

АВТОРИ ВИПУСКУ	177
ПАМ'ЯТКА АВТОРУ	181
ДО ВІДОМА ЧИТАЧІВ	183

УДК 167.7+331.543:111.62:-057.875

В. М. Піддячий

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті представлено модель професійного саморозвитку майбутнього вчителя, яка складається з мотиваційного, цільового, змістовного та діяльнісного компонентів; надано їй характеристику; визначено поняття «модель», «професійний саморозвиток майбутнього вчителя»; досліджено структуру професійного саморозвитку майбутнього вчителя.

Ключові слова: модель; мотивація; професійний саморозвиток майбутнього вчителя; професійні параметри майбутнього вчителя; самоосвіта; самовиховання.

У набутті освіти все більшої пріоритетності набуває індивідуальність та самостійність суб'єкта учіння, його вміння мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення різноманітних завдань та викликів. Існує необхідність у підготовці фахівців, які б протягом майбутньої професійної діяльності не чекали інструкцій, а маючи творчий, проектно-конструктивний та духовно-особистісний досвід вміли результативно та креативно працювати, вирішувати пізнавальні, міжособистісні, соціально-рольові, правові та інші проблеми (Болотов В. А., Сериков В. В., 2003, с. 8-14).

У зв'язку з цим, забезпеченню більшої ефективності, якості та успішності підготовки майбутнього фахівця з педагогічного фаху сприятиме розробка моделі фахівця, яка виступатиме еталоном, до якого потрібно прагнути протягом навчання (Баловсяк Н. В., 2003, с. 11-17). Дана модель має включати науково обгрунтовані структурні компоненти, стадії, систему знань, умінь, навичок та ін. (Яцула Т. В., 2004, с. 250). Це допоможе вирішенню проблем спонтанного та неусвідомленого професійного саморозвитку студентів протягом навчання у ВНЗ (Тихонова Т. В., 2003, с. 75).

Застосування методу моделювання у даному дослідженні сприятиме науковому пізнанню професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Адже, модель — це

система, котра відображає об'єкт дослідження і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкту (Лозовецька В. Т., 2008, с. 516). Цим обумовлюється доцільність розробки моделі професійного саморозвитку майбутнього вчителя, яка складатиметься з мотиваційного, цільового, змістовного та діяльнісного компонентів.

В результаті аналізу літератури з даної проблематики було з'ясовано, що дослідженням моделі фахівця в контексті інформаційного суспільства займалася Н. В. Баловсяк; розгляду компетентнісної моделі учня присвячені дослідження В. А. Болотова та В. В. Серікова; аналізом моделі підготовки майбутнього вихователя-організатора займалася Т. В. Яцула; дослідженню теоретичної моделі процесу професійного саморозвитку майбутнього вчителя присвячені напрацювання Т. В. Тихонова.

Мета: розробити модель професійного саморозвитку майбутнього вчителя.

Завдання: 1) з'ясувати визначення понять «професійний саморозвиток майбутнього вчителя», «модель»; 2) визначити структуру професійного саморозвитку майбутнього вчителя; 3) дати їй характеристику.

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя — це процес системного, цілеспрямованого впливу студента вищого педагогічного навчального закладу на себе, через самовиховання та самоосвіту, з метою формування та вдосконалення професійних параметрів

для підвищення рівня впливу на почуття учнів. Він має бути чітко структурованим і поетапно реалізованим.

Елементи моделі професійного саморозвитку майбутнього вчителя розташовані у визначеній логічній послідовності та є взаємопов'язаними. Відповідно до етапів професійного саморозвитку майбутнього вчителя зазначена модель має таку структуру:

1. Формування мотивації до здійснення професійного саморозвитку.

Мотивація – це сукупність мотивів, які ініціюють, спрямовують та підтримують поведінку майбутнього вчителя в конкретний момент (Немов Р. С., 2003, с. 261). Мотив – це спонукальна причина дій і вчинків (Гончаренко С. У., 2011, с. 295). В основі мотивів майбутнього вчителя лежать потреби. Потреба – це необхідність у чомусь, що вимагає задоволення (Бусел В. Т., 2005, с.1090).

Мотивація майбутнього вчителя до здійснення професійного саморозвитку поділяється на зовнішню та внутрішню.

Зовнішня мотивація – це мотивація викликана об'єктивними потребами майбутнього вчителя. Вона виникає в результаті впливу на студента вищого педагогічного навчального закладу об'єктивних стимулів, що ініціюють та регулюють його діяльність. Зовнішня мотивація передбачає очікування винагород, заохочень, або навпаки – покарань чи інших мотивів, які можуть викликати як бажання до діяльності так і гальмувати небажану поведінку (Чирков В. І., 2007, с.118).

До зовнішніх мотивів професійного саморозвитку можуть належати: 1) премії за успіхи у навчальній чи науковій діяльності; 2) стипендії за успішне навчання; 3) безкоштовні стажування у спеціалізованих установах для набуття досвіду та опанування фахом; 4) можливість працевлаштування після успішного закінчення навчання на хорошу роботу з нормальною заробітною платою та перспективою підвищень; 5) знижки на оздоровлення; 6) різноманітні подарунки

за заслуги (книжки, журнали, медалі, грамоти тощо); 7) втягування себе у різноманітні сприятливі для професійного саморозвитку події та ситуації, що передбачають цілеспрямовану підготовку; 8) прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег; 9) прагнення уникнути: можливих покарань чи неприємностей; 10) інтереси: а) дострокова здача сесії із затратою мінімальних зусиль; б) отримання хороших оцінок, підвищених стипендій, премій за значні досягнення та ін.; в) уникнення відпрацювань за пропуски тощо.

Внутрішня мотивація – це мотивація викликана сформованою світоглядною позицією та духовними потребами студента вищого педагогічного навчального закладу. Внутрішня мотивація – це сукупність стимулів, що ініціюють та регулюють діяльність майбутнього вчителя із середини його особистості. Внутрішньо вмотивована діяльність не ґрунтується на зовнішніх заохоченнях, адже студент вищого педагогічного навчального закладу прагне до даної діяльності заради неї самої.

До внутрішніх мотивів професійного саморозвитку майбутнього вчителя можуть належати: 1) усвідомлення соціальної значущості професії вчителя; 2) потреби у: а) визнанні іншими своєї особистості та професійної компетентності; б) самоствердженні своєї особистості, демонстрації її цінності, значущості, прагнення до реалізації свого «Я»; в) змаганнях із іншими колегами з метою загартування психіки та перевірки рівня власної підготовки, вдосконалення комунікативних умінь; г) самовираженні своїх думок, настрою та переконань з метою розкриття свого «Я»; г) самореалізації своїх здібностей, можливостей, прагнень тощо; д) самостійності щодо досягнення власних цілей, реалізації власних планів без допомоги та тотального контролю інших; е) у владі; є) відкритому спілкуванні, енергійному ритмі життя, прагненні відстоювати свої інтереси (незважаючи на можливість

виникнення конфлікту), бути у центрі уваги, проявити свої ораторські якості, підвищувати свій статус; ж) сором за свою некомпетентність. 4) Страх втратити повагу інших; 5) професійні ідеали; 6) професійні схильності; 7) професійні цінності; 8) професійна відповідальність; 9) професійні переко-нання: а) робота учителя є суспільно важливою, адже суттєво впливає на формування світогляду та психіки підростаючого покоління, яке з часом буде самостійно визначати вектор та темп розвитку суспільства; б) учитель є взірцем для наслідування учнів, тому потрібно розвивати в собі найкращі людські та професійні якості; в) учитель має займатись професійним саморозвитком, адже тільки так можна досягнути педагогічної майстерності. 10) Задоволення від самого процесу й результату роботи.

II. Постановка мети та завдань професійного саморозвитку.

Головною метою професійного саморозвитку майбутнього вчителя є формування та вдосконалення власних професійних параметрів для підвищення рівня педагогічного впливу на почуття учнів.

Для реалізації поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

1. Сформувати мотивацію до здійснення професійного саморозвитку.

2. З'ясувати структуру професійних параметрів майбутнього вчителя.

3. Зробити діагностику наявності їхньої сформованості та рівня розвитку.

4. Опанувати системами професійних самоосвіти і самовиховання.

5. Сформувати та вдосконалювати професійні параметри через професійні самоосвіту та самовиховання.

6. Застосовувати сформовані професійні параметри у науковій та педагогічній практиці, впливаючи на почуття учнів.

7. Виявляти та усувати недоліки, зроблені протягом виконання попередніх завдань.

III. Визначення та структурування професійних параметрів.

Професійні параметри майбутнього вчителя — це складові професії, які визначають напрямки в яких має здійснюватись його підготовка. До них належать: професійні знання, вміння, навички, цінності, ставлення та педагогічні здібності.

Професійні знання — це особлива форма духовного засвоєння майбутнім вчителем результатів пізнання в межах педагогічної професії, яка характеризується усвідомленням їх істинності. До їхнього складу входять знання: 1) професійного учителя; 2) навчальних предметів; 3) методик викладання навчального предмету; 4) основ педагогіки; 5) основ науково-дослідної діяльності; 6) основ психології; 7) основ інформатики; 8) мови викладання; 9) нормативної бази, що стосується професії.

Професійні навички — це дії в межах професії, складові частини яких у процесі формування стали автоматичними. Проте, незважаючи на свою автоматичність це завжди свідомі дії, які піддаються контролю. Вони прискорюють та роблять діяльність продуктивнішою. До них належать такі навички: 1) комунікативні; 2) роботи з інформаційно-комп'ютерною технікою.

Професійні уміння — це здатність належно виконувати певні дії в межах професії, що заснована на доцільному використанні набутих знань і навичок. До їх складу входять такі уміння: 1) комунікативні; 2) навчально-організаційні; 3) навчально-інформаційні; 4) навчально-інтелектуальні; 5) інформаційно-комп'ютерно-технічні; 6) науково-дослідницькі; 7) навчально-дослідницькі; 8) вміння критичного мислення; 9) педагогічна техніка.

Професійні цінності — це те, що значущим для майбутнього вчителя є певні точки зору задоволення його матеріальних і духовних потреб та інтересів. До них належать: 1) гуманізм; 2) праця;

розвиток учня; 4) сумлінність; 5) дотримання професійного етикету.

Професійні ставлення — це те, що визначає характер поведіння майбутнього вчителя з чимось або кимось в межах педагогічної професії. Професійні ставлення майбутнього вчителя складаються із ставлень до: 1) до навчального предмету; 2) до професії учителя; 3) до учнів; 4) до колег; 5) до себе як майбутнього професіонала.

Педагогічні здібності — це стійкі індивідуальні психологічні властивості майбутнього вчителя, які є необхідною внутрішньою умовою його успішної діяльності в межах професії (Тищенко С. П., 2008, с. 316). Основними педагогічними здібностями є: 1) комунікативність; 2) емпатійність; 3) переконливість; 4) креативність; 5) психічна стійкість.

IV. Діагностика наявності сформованості та рівня розвитку професійних параметрів через самоспостереження, самоаналіз, самооцінювання.

Самоспостереження — це вид спостереження об'єктом якого є внутрішній стан майбутнього вчителя, його дії, вчинки та поведінка у конкретний момент у конкретній ситуації.

Умовно самоспостереження можна поділити на два види:

1. Безпосереднє. Воно спрямоване на: 1) виконання дій у конкретній ситуації; 2) на емоції та почуття, які виникають у процесі виконання цих дій.

2. Ретроспективне. Полягає у відтворенні ситуацій, які вже були пережиті в минулому.

Самоспостереження дозволить прослідкувати чи сформований або на якому рівні сформований конкретний професійний параметр майбутнього вчителя через фіксацію характерних для нього ознак.

Зафіксувавши ці факти потрібно переходити до їхнього самоаналізу.

Самоаналіз — це процес і результат рефлексії майбутнього вчителя над власною діяльністю з метою її поліпшення. Його можна розглядати як поділ якоїсь

події, дії, чи внутрішнього стану на складові частини з метою їх деталізації для виявлення недоліків та пошуків шляхів їх вирішення.

На основі самоаналізу формується самооцінка.

Самооцінка — це оцінка майбутнім вчителем самого себе, своїх можливостей, якостей, свого місця серед інших людей у співвідношенні з певним еталоном. Вона є найважливішим регулятором поведінки, оскільки від неї залежать стосунки з оточуючими, відношення до власних успіхів і невдач, самокритичність та вимогливість до себе.

V. Професійні самоосвіта та самовиховання.

Професійна самоосвіта — це система здобуття, оновлення, розширення та поглиблення знань, удосконалення практичних умінь та навичок з метою досягнення професійної майстерності.

Вона передбачає чітку структуру і впорядкованість найбільш оптимальних пізнавально-практичних дій. Професійна самоосвіта має здійснюватись як усвідомлена, поступово ускладнюючюся творча робота. Вона відбувається поетапно, з подальшим залученням у творчий процес нових прийомів та методів (Наумченко І. Л., 1974, с. 15-16). Її провідними принципами є особиста ініціатива, активність, плановість, внутрішня потреба, самостійність та творче ставлення до роботи (Наумченко І. Л., 1974, с.9). Основними цілями професійної самоосвіти є: 1) отримання системи знань; 2) формування і вдосконалення умінь та навичок; 3) оволодіння методикою та технікою такої роботи (Наумченко І. Л., 1974, с. 10). Вона забезпечує набуття та збереження конкурентоспроможності майбутнього фахівця на ринку праці. Професійна самоосвіта вимагає від майбутнього вчителя: 1) бачення життєвого смислу в навчанні; 2) свідомого визначення мети; 3) здатності до самостійного мислення, самоорганізації і самоконтролю. Джерелами самоосвіти є: 1) література (навча-

льна, наукова-популярна, наукова та художня); 2) засоби масової інформації (газети, журнали, радіо і телепередачі); 3) публічні лекції; 4) музеї; 5) виставки; 6) театри; 7) кіно; 8) консультації фахівців; 9) інтернет тощо. До слабких сторін професійної самоосвіти можна віднести: 1) відсутність керівництва; 2) відсутність зворотного зв'язку. До її сильних сторін належать: 1) подолання непродуктивної витрати сил; 2) вирішення проблем індивідуального підходу, мотивації та свідомого навчання (Корольов Б. І., 2008, с.798-799; Гончаренко С. У., 2011, с.412; Ярмаченко М. Д., 2001, с.409; Каіров І. А., Петров Ф. Н., 1966, с.776-780).

Професійне самовиховання — це система формування та вдосконалення бажаних фізичних, розумових, вольових та моральних якостей майбутнього вчителя.

Воно є неможливим без аналізу майбутнім вчителя своїх індивідуальних особливостей, здібностей та можливостей. Професійне самовиховання починається із: 1) усвідомлення відмінності між ідеальним уявленням про себе як майбутнього професіонала і реальним станом; 2) самокритичної оцінки своїх вчинків та усвідомлення недоліків, виправлення яких може потребувати тривалих зусиль. А для цього потрібно мати професійний ідеал та здатність до самопізнання. Потреба в самовихованні виникає в громадській, трудовій і навчальній діяльності, коли досягнуто певного рівня свідомості й самопізнання, вироблено здатність до самоаналізу й самооцінки, коли усвідомлюється необхідність відповідності особистих якостей поведінки вимогам суспільства тощо. Воно є виявом високого рівня саморегулювання особистості майбутнього вчителя, проявом вищого ступеня процесу її морального розвитку. Виникнення в майбутнього вчителя потреби у самовихованні є наслідком результативних виховних педагогічних впливів школи, сім'ї та громадськості. Воно розвиває здатність студента вико-

нувати особисті, навчальні та соціальні обов'язки і вимоги. Чітке та суворе виконання самостійно прийнятих рішень, подолання труднощів, які заважають їх досягнути та вимогливість до себе сприяють самовихованню. До методів професійного самовиховання належать: 1) самокритика; 2) самопереконавання; 3) самонавіяння; 4) самопримушення; 5) самозобов'язання; 6) самопереключення; 7) емоційно-уявне перенесення в положення іншої людини та ін. Засобами, які можуть спонукати до самовиховання є: 1) зобов'язання перед колективом; 2) різні види звітів; 3) змагання; 4) слово авторитетного старшого тощо. Результат самовиховання виявляється у практиці життя (Гончаренко С. У., 2011, с.411; Кононко О. Л., 2008, с.795-796; Ярмаченко М. Д., 2001, с.408; Каіров І. А., Петров Ф. Н., 1966, с.769-771).

VI. Формування та розвиток професійних параметрів майбутнього вчителя.

Для того щоб сформувати та вдосконалити професійні параметри майбутньому вчителю потрібно:

1. Провести їхню діагностику. На основі отриманих результатів з'ясувати, які із зазначених професійних параметрів не сформованими та мають низький, середній чи високий рівень сформованості. Розпочати роботу з формування ще не сформованих професійних параметрів та вдосконалення вже наявних.

2. Вміти практично застосовувати системи професійних самоосвіти та самовиховання щодо формування та вдосконалення професійних параметрів.

Формування професійних параметрів майбутнього учителя рекомендовано проводити у такій послідовності: 1) професійні знання; 2) професійні навички; 3) професійні уміння; 4) професійні ставлення; 5) професійні цінності. Це обумовлено тим, що для формування професійних навичок, вмінь, ставлень та цінностей потрібно мати чіткі професійні знання щодо їхньої сутності та структури. Відповідно, на основі професійних знань повинне відбуватись цілеспрямоване фор-

мування спочатку професійних навичок, які потім, разом із знаннями, складуть передумову для формування професійних умінь. На основі професійних знань, вмінь та навичок, у процесі напруженої фізичної, інтелектуальної, вольової та емоційно-почуттєвої діяльності, формуються професійні ставлення та цінності.

Сформувавши професійні параметри, майбутній вчитель має розпочати роботу щодо їх вдосконалення. Це здійснюється шляхом їх застосування на практиці. Для цього майбутньому вчителю потрібно самостійно обирати сфери де він зможе апробувати свої напрацювання. Найкращими обставинами для вдосконалення вже сформованих професійних параметрів є публічні виступи на семінарських заняттях, наукових конференціях, круглих столах тощо.

VII. Наукова та педагогічна практика. Вплив на почуття слухачів.

На цьому етапі майбутній вчитель проявляє рівень сформованості власних професійних параметрів через комунікацію (вербальну та не вербальну) з слухачами, цілеспрямовано впливаючи на їхні почуття.

Наукова практика передбачає: 1) написання наукових статей і тез; 2) публічні виступи на наукових конференціях, семінарах і круглих столах тощо.

Педагогічна практика передбачає: 1) виступи перед своїми одногрупниками та викладачем на семінарських заняттях; 2) отримання досвіду педагогічної діяльності на під час педагогічної практики як окремого виду стажування тощо.

Наукова та педагогічна практика дозволить майбутньому вчителю отримати потрібний досвід і закріпити власні професійні знання, уміння, навички, цінності, ставлення і педагогічні здібності через практичну діяльність. Це сприятиме їх якісному та більш глибокому засвоєнню.

Протягом навчання у вищому педагогічному навчальному закладі майбутній вчитель на основі своїх професійних параметрів має навчитися викликати у

слухачів перед якими він виступає як позитивні (прекрасне, піднесене, деякою мірою комічне) так і негативні (потворне, низьке та деякою мірою трагічне) почуття.

VIII. Виявлення та усунення недоліків.

Даний етап професійного саморозвитку майбутнього вчителя характеризується проведенням загального аналізу своїх дій, які він здійснював протягом всіх попередніх етапів, виявленням допущених недоліків та проведенням роботи над їхнім виправленням.

Висновки. В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що модель професійного саморозвитку майбутнього вчителя відображає його як систему та дає нову інформацію про нього через розкриття його структури, яка містить мотиваційний, цільовий, змістовний та діяльнісний компоненти. Мотиваційний компонент полягає у формуванні мотивації до здійснення професійного саморозвитку; цільовий — у постановці його мети та завдань; змістовний — у визначенні та структуруванні професійних параметрів майбутнього вчителя; діяльнісний — у формуванні та вдосконаленні професійних параметрів через професійні самоосвіту та самовиховання.

До перспективних досліджень в контексті даної проблематики можна віднести перевірку ефективності запропонованої моделі через її впровадження у навчально-виховний процес вищого педагогічного навчального закладу.

Література

1. Баловсяк Н. В. Модель фахівця в контексті інформаційного суспільства / Н. В. Баловсяк // Педагогічний процес: теорія і практика. — 2003. — №2. — С.11-17.

2. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. — 2003. — №10. — С.8-14.

3. Великий глумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. й випр. / [авт.—уклад. Гончаренко С. У.]. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.

5. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.

6. Наумченко И. Л. Самообразование будущего учителя. / И. Л. Наумченко. — Саранск: Мордовское книжное издательство, 1974. — 261 с.

7. Немов Р. С. Психология: Словарь справочник в 2 ч. / Р.С. Немов. — М.: ВЛАДОС—ПРЕС, 2003—. — Ч.1. — 2003. — 304 с.

8. Педагогічний словник / [за ред. М. Д. Ярмаченка]. — К.: Педагогічна думка, 2001. — 516 с.

9. Педагогическая энциклопедия: в 4 т. / [глав. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров]. — М.: Советская энциклопедия, 1964—. — Т.3 — 1966. — 879 с.

10. Тихонова Т. В. Теоретична модель процесу професійного саморозвитку майбутнього вчителя / Т. В. Тихонова // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. — 2003. — Випуск 5. — 385 с.

11. Чирков В. И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека / В.И. Чирков // Вопросы психологии 1996. — 2007. — №3. — С. 116-133.

12. Яцула Т. В. Модель підготовки майбутнього вихователя—організатора об'єднань дозвілєвого спілкування школярів. / Т. В. Яцула // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. — 36. статей: Вип.6., Ч.2. — Ялта: РВВ КДГІ, 2004. — 284 с.

В. Н. Поддячий

ОБОСНОВАНИЕ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОРАЗВИТИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье представлена модель профессионального саморазвития будущего учителя, которая состоит из мотивационного, целевого, содержательного и действенного компонентов; предоставлена ей характеристика; определено понятия «модель», «профессиональное саморазви-

тие будущего учителя»; исследовано структуру профессионального саморазвития будущего учителя.

Ключевые слова: модель; мотивация; профессиональное саморазвитие будущего учителя; профессиональные параметры будущего учителя; самовоспитание; самообразование.

V. Piddyachiy

RATIONALE MODEL'S OF PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHER

In the article represented the model of the professional self-development of a future teacher which consists of motivational, goal, intensional and active components. A motivational component lie in forming a motivation to realization of the professional self-development; goal — in put it aim and tasks; intensional — in determination and structurization of the professional parameters of a future teacher; active — in forming and perfection of the professional parameters owing to self-discipline and self-education. The model of the professional self-development of a future teacher has a clear structure. It elements are located in a certain logical sequence and are interconnectivity. In connection that the professional self-development of a future teacher is represented asa process, it consists of certain amount of stages, namely: 1) forming of a motivation to it realization; 2) put the aim and tasks of the professional self-development; 3) determination and structurization of the professional parameters of a future teacher; 4) diagnostics of their formed and level of development; 5) master the professional self-education and self-discipline; 6) forming and perfection of the professional parameters of a future teacher through the professional self-education and self-discipline; 7) scientific and pedagogical practice. Influence on sense of listeners; 8) detection and removal of failings. In the article given description of these stages, represented their structure. Determined and analyzed of concepts «model», «motivation», «pedagogical capabilities», «professional abilities», «professional knowledge», «professional relations», «professional skills», «professional values», «professional parameters of a future teacher», «professional self-development of a future teacher», «professional self-discipline», «professional self-education».

Keywords: model; motivation; professional parameters of future teacher; professional self-development of future teacher; self-discipline; self-education.

Рецензенти

Зязюн І. А. — д. філософ. н., проф.,
Вовк М. П. — к. філолог. н.